

בענין 9/11 - Shabbos Emergencies - שיעור 911

הקדמה להענין - עיין ברש"י (סוכה כ"ט. ד"ה מפני) "כל מיני פורעניות הבאין בעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא בא סימן זה אלא בשבילנו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם" וכן כתב רש"י (שמות ז - ג) לבני ישראל ליקח מוסר

I. גדרי וכללי ספק פיקוח נפש

- (א) כל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין ל"ז).
- (ב) לא רק ודאי פיקוח נפש דוחה כל המצות אלא גם ספק (יומא פ"ג-פ"ה וש"ע שכ"ט - 3)
- (ג) גם אם יש ספק בעצם העובדה אם יחיה אח"כ מותר
- (ד) ספק פיקוח נפש אינו סתם ספק השקול אלא אפילו ספק ספקא וספק רחוק ואפילו שלושה ספיקות יחד
- (ה) אף שבפיקוח נפש אין הולכים אחר הרוב בכל זאת כאשר הדיינים חלוקים ביניהם הולכים אחר רוב הדיינים (מנחת חינוך ע"ח - סק"ז)
- (ו) הרודף אחר חברו להורגו אין הנרדף צריך לדקדק אם יכול להציל עצמו ע"י פגיעה באחד מאבריו אלא הוא רשאי להורגו משום שהוא בהול (שו"ת ריב"ש הל"ח)
- (ז) נזק של רבים מקילים כגון כיבוי גחלת ברה"ר (של"ד - כ"ז) וה"ה קוץ או זכוכית ברה"ר (ש"ח - ו) והוא מלאכה שאינה צריכה לגופה משא"כ נזק דיחיד (בה"ל רע"ח)
- (ח) עיין בערוך השלחן (ש"ט"ז - כ"ז) דאם ספק שהוא כלב שוטה אינו כשאר ספק אלא ספק בהעיקר וגם אסור להרוג שממית (spider) ואף אם תפול לתוך המאכל ג"כ מי יימר שהוא מסוכנת וגם יכולים לכסות המאכל ואיסורו מן התורה ע"ש

II. אם מותר להכניס עצמו לספק סכנה להציל חברו מודאי סכנה

- (א) עיין בבית יוסף (ח"מ תכ"ו) שכתב בשם הגהות מיימני דצריך לסכן עצמו בשביל חברו כשהוא ספק סכנה וחברו ודאי סכנה וחלק עליו דאם שניהם ת"ח או ע"ה ומכ"ש אם רק המציל ת"ח והניצל ע"ה אינו רשאי להכניס עצמו אפילו בספק פקוח נפש אך אם המציל אינו ת"ח כמו הניצל אז מותר להכניס עצמו אבל אינו מחויב אם לא ממדת חסידות אם ירצה וכ"כ הרדב"ז שספק זה כודאי ולא דמי להוריות (פ"ג) דכהן קודם ללוי דשאני התם דאינו מכניס עצמו לסכנה
- (ב) עיין בשו"ת שבט הלוי (ה - קל"ז - 3) דאם עומד לפנינו פקוח נפש ודאית של חברו דלהכניס עצמו בספק פ"נ ע"פ הרוב בזה הוי הספק כודאי ואסור אבל כשהספק על פי הרוב נוטה להצלה אע"פ דבעלמא חייב לפקח על עצמו אבל הכא נדחה מפני ודאי של חברו והביא זה בשם הגהות מיימוניות לדעת כנה"ג ואנו פסקינן דזה רק מדת חסידות ולא חיוב
- (ג) עיין באג"מ (יו"ד ג - קע"ד - ד) דאם הוא ודאי ימות ויהרג תחתיו אף שהאחר הוי ת"ח ובעל מעשים טובים מ"מ בסכנה ודאית לעצמו אסור אבל לספק סכנה אינו לחייבו ועכ"פ רשאי וזה שפפוס ולוליינוס אחים שאמרו על עצמם שקר שהם הרגו בת המלך כדי להציל את ישראל (תענית י"ח צ"ש"י) התם שאני משום דמצלת רוב עם ולכן הכל תלוי בהמצב ואבאר עוד
- (ד) להציל מומר לחלל שבתות באופן שאין ספק להמציל - עיין בשו"ת מהר"ם שי"ק (ק"מ) דהרי הוא כישראל דאמרינן שמא התחרט ועשה תשובה וכמו שכתב בגמרא (קידושין מ"ט.) דחיישינן שמא הרהר תשובה בלבו וכ"כ השו"ת חת"ס (יו"ד שמ"ח) ועיין בשעמ"צ"ה (ז"צ - ח)
- (ה) להציל נכרי באופן שאין להמציל שום סכנה - עיין באג"מ (ד - פ) דבזמנינו אם יש חשש איבה מצילין הנכרי אפילו ע"י איסור תורה

III. עוד שאלות

- (א) בשעה שבטלה שליטת המלכות ויד רוצחים וגנבים שולטים הוי בודאי סכנה ומותר לחלל שבת בכל מלאכה וכדין כותים שצרו על עיירות ישראל (שכ"ט - ו)
- (ב) לחלל שבת כשגנב הפורץ לדירה או אפילו אינו פורץ אבל עוסק בדבר מכיון שיש חשש שיתקוף את הנמצאים בה מותר לכל אדם לטלפן למשטרה (שש"כ מ"ח - כ"ה) ועיין במג"א (שכ"ט - סק"ה) דבאדם יחיד יניח ליקח את כל ממונו ולא יחלל את השבת ועיין בארחות חיים (סק"ו) שהקשה על המג"א מהבא במחירת דמותר

להורגו אף בשבת לכן צריך לומר דזה דוקא אם הגנב אינו רודף או חשש רודף דהבא במחתרת השכם להורגו אך מ"מ יכול בעל הבית להתנגד למענה הגניבה ולהיאבק עם הגנב אע"פ שע"י זה יחשב הגנב לרודף ואז גם יוכל בעה"ב להורגו אפילו בשבת דסברא הוא שאין אדם חייב לעמוד ולראות שגוזלים וחומסים כל רכושו (שם בשם הגרשו"א)

ג) כל מה שמותר להציל מפני הדליקה מותר להציל ממים ומשאר דברים המאבדים (של"ד - י"ט) ולכן אסור לומר לנכרי להציל (של"ד - כ"ה וכ"ו) וע"ע ברמ"א (סעיף כ"ו) שכתב בזמן הזה שאנו שראויין בין א"י מותר לכבות דליקה בשבת מחשש סכנות נפשות והזריז הרי זה משובח מ"מ הכל לפי הענין ועיין בשו"ע (תק"ד - ה) וההג"ה (שם) דמותר לכבות דליקה אפילו בשבת בזמן הזה

ד) קטן שאבד ויש מקום לדאגה מותר להודיע המשטרה בטלפון (שש"כ מ"א - כ"ח) ועיין במ"ב (שכ"ח - ל"ח) דמותר לשבור הדלת שנעל בפני התינוק אפילו אם היא באופן שהיא איסור תורה דשמא יבעת התינוק וימות

ה) הרואה בשבת תנועה חשודה או אנשים חשודים או חפץ חשוד במקום שבני אדם יעברו שם יזעיק מיד את המשטרה וראייתי דמותר לכבות גחלת כדי שלא יזקו בה רבים (שש"כ ג - מ"א - ס"ה) וע"ע בשו"ת רבי עקיבא איגר (ה - ס) דאחד מאלף יגיע לסכנה לא חשיב ספק סכנה ועיין בשערים מצויינים בהלכה (ז' - ז) בשם הרמ"א (שכ"ט - ז) דהכל לפי הענין וכ"כ המג"א (ט"ז - כ"ג) בענין השממית ע"ש אמנם עיין עוד בשש"כ (ל"ז - ט"ה) דכל דבר שהעולם חוששים לו משום סכנה הרי הוא בגדר סכנה ועוד יש אומרים דספק סכנה לכל הציבור נידון כספק גם אם הסכנה היא בסבורות נמוכות (רב מ.מ. פרכשטיין אנציקלופדיה רפואות 398-402) כגון היזק דרבים היתירם אפילו איסור דאורייתא (ר"ן על הרי"ף שנת מ"ג: בשם הבה"ג והר"ח) וכגון ממון דרבים נחשב כפיקוח נפש (תוס' סנהדרין כ"ו ד"ה מי שרבו בענין שביעית ורמ"א יו"ד ק"ס - כ"ג בענין הלוואה ברבית) לרדת למקלט בעת מלחמה (חזו"א תשובות וכתבים מ"ח) להציל רבים ממיתה מותר לעבור גם על גלוי עריות (תוס' יומא פ"ג ד"ה מה) מותר לחלל שבת גם שהסכנה לא התחיל (שו"ע שכ"ט - ו) ולדעתי יש ספק פקוח נפש לרבים בהנ"ל ומחויב לזעוק מיד המשטרה

ו) חוטי חשמל שנפלו ברחוב ויש חשש שיגע בהם אדם מותר להזעיק את חברת החשמל על מנת להפסיק את הזרם ואין חיוב מעיקר הדין לעמוד שם במשך כל השבת וכמו שמותר לכבות גחלת כדי שלא יזקו בה רבים (של"ד - כ"ז) מ"מ במילואים כתב דצ"ע דע"י הטלפון הוא מבעיר ומכבה אש כמה פעמים משא"כ בגחלת

ז) בור ברה"ר שנקרא manhole שהוא פתוח מותר לכסותו אפילו אם יש בו איסורי תורה ועיין ברמב"ם (י - י"ד) דהמחזיר דלת של בור חייב משום בונה מ"מ הוא ספק פיקוח נפש ומשום הזיקא דרבים התיירו גם במלאכת דאורייתא

ח) סגירת הגאז בתנור שיש בו electronic ignition שנפתח באנוס יש להתיר לסגרו על ידי נכרי או קטן בשעת הדחק גדול ואולי ע"י ישראל בשינוי

ט) נר דלוק שנפל על השלחן צריך להגביה קודם שידלק משום דמותר לטלטל מוקצה במקום דאדם בהול על ממונו (שנת ק"ג) והר"ן (שם) והבה"ל (של"ז)

י) איש שנשמע בביתו צלצול הטלפון בלי הפסק כגון לעשרה מינוטין יש אומרים שמותר להרימו ע"י נכרי או קטן או ע"י עצמו בשינוי (Rav Ribiat Pg.1210) והכל תלוי בהמצב ומ"מ נראה לי דאין להתיר בפרט בזמנינו שיש חברי הצלה ואבאר

IV. יסוד גדולה דאין שום דבר במקרה בעולם ועיין בברכות (י"ט) לא נבראו הרעמים אלא לפשוט עקמומיות שבלב האדם שנאמר (קהלת ג) והאלקים עשה שיראו מלפניו ועיין ברש"י (שמות ז - ג) דמדתו של הקב"ה שהוא מביא פורעניות על האומות כדי שישמעו וייראו (נפיה ג - ו) שמביא רעה לעולם במקום אחד שע"ז ניקח אנו בני ישראל מוסר לעצמנו ואסור לומר שזה מקרה ככתוב בפרשת בחקתי (כ"ו - כ"ח) ואם תלכו עמי קרי ולא תאכו לשמוע לי ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם - פירוש אם תלכו עמי קרי שתאמרו מקרה הוא ולא תשימו לב להיטיב דרככם ולכן איסור גמור לומר ש'9/11 הוא מקרה ואין שום שייכות לנו ועיין בפרשת עקב (י - י"ג) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד ... ובפרט בחודש אלול "אני לדודי ודודי לי" וזה קבלה טובה לאלול לחזק קשר שלנו בהבורא עולם המעשה ברב יחזקאל לוינשטיין ורב שלמה וולבה בענין דברי התעוררות ואבאר